

Editorial

ANTONI CANYELLES SUAU

La dotzena edició d'*El rey está desnudo* està dedicada a les jornades «Una altra Psicoanàlisi», que es van dur a terme de l'1 al 6 de juny a Barcelona i van ser organitzades per les representacions d'Apertura Para Otro Lacan (APOLa) a Madrid i Barcelona. Les jornades van consistir en un conjunt de conferències, taules amb ponències, anàlisis de casos clínics i presentacions de llibres, entre altres activitats. Es van realitzar en diferents espais de la ciutat, com ara la Residència d'Investigadors, el Col·legi de Psicologia de Catalunya o la llibreria La Central.

El rey está desnudo és la revista d'APOLa Internacional. És una publicació d'accés obert que acull i promou les investigacions dels seus socis. Amb més de vint exemplars publicats, constitueix un espai de valor per al camp de la psicoanàlisi i constata que és una disciplina activa i dinàmica de la qual emergeixen contínuament treballs innovadors, amb rigor conceptual i compromís ètic. És particularment rellevant que es publiqui una edició especial completament originada a Espanya, fet que reflecteix la societat científica manté la seva vitalitat en diversos territoris.

Sense cap mena de dubte, el detonant de les jornades va ser la visita d'Alfredo Eidelsztein a Barcelona després del seu viatge a París, on va presentar la traducció del seu llibre *L'origine du sujet en psychanalyse: Le Big Bang du langage et du discours dans la clinique psychanalytique et le concept de sujet en psychanalyse* (L'Harmattan). Aquest viatge va propiciar una sèrie de reunions i va inaugurar un treball col·laboratiu entre els socis d'APOLa que resideixen en diferents indrets de la península. En aquest marc, va sorgir la pregunta sobre com presentar la idiosincràsia de la societat al país, considerant el seu context cultural i acadèmic particular.

És prometedor difondre les idees i el Programa d'Investigació Científica (PIC) en els territoris on la psicoanàlisi no és l'opció psicoterapèutica més comuna. Aquest esforç possibilita un valuós intercanvi en dos sentits: d'una banda, contribueix a la renovació de la

concepció i la pràctica de la psicoanàlisi en el seu vessant més subversiu en llocs on la disciplina ha caigut en desús; d'altra banda, inaugura una nova interlocució que, en atendre noves expectatives, genera debats inèdits i interroga la teoria des de noves posicions.

L'arribada de la psicoanàlisi a les ciutats de Madrid i Barcelona va estar marcada per resistències culturals i polítiques, particularment durant la dictadura franquista, que silenciaren el seu desenvolupament. La influència de la moral catòlica i la persecució d'idees freudianes dificultaren la seva integració social i acadèmica. Durant la Transició espanyola, la psicoanàlisi va viure un renaixement impulsat per l'obertura cultural i l'arribada d'analistes exiliats de Llatinoamèrica que, amb el pas dels anys, ha retrocedit davant les polítiques sanitaristes i l'auge de les psicologies. Totes aquestes idees sobre la situació de la psicoanàlisi al país són recollides per Karina Glauberman a les paraules de cloenda, presents en l'edició de la revista.

En última instància, el problema que s'oculta rere la marginació i la manca de visibilitat de la psicoanàlisi en l'àmbit cultural, així com la seva escassa valoració professional, afecta en la dificultat d'habilitar i sostenir una escolta que permeti abordar l'anàlisi del símptoma i del subjecte. En aquest sentit, la revista cerca complir el mateix objectiu que tenien les jornades: convertir-se en un espai de difusió de coneixements que propiciï el sorgiment de noves idees, plantejaments i discussions, sense oblidar el context i posant en evidència el lloc des d'on es parteix. Aquesta també hauria de ser, en definitiva, la funció de qualsevol article científic.

Les jornades van incloure dues taules rodones on els socis residents a Espanya exposaren els seus treballs. Així mateix, Alfredo Eidelsztein va impartir tres conferències: «Una teoria crea una pràctica», «Què és la clínica psicoanalítica?» i «La ciència i la psicoanàlisi». També es van portar a terme l'anàlisi d'un cas clínic i una assemblea de socis, entre altres activitats. El present exemplar de la revista recull, en un dossier inicial, part de les presentacions realitzades pels socis. Finalment, publica la transcripció de la segona conferència d'Alfredo Eidelsztein. Les presentacions dels socis es van centrar, d'una banda, en les investigacions de cadascun i, de l'altra, en la reflexió conjunta sobre quina era la forma més adequada de presentar els resultats de més de vint anys d'investigació d'APOLa a la ciutat.

El text que obre el dossier, escrit per Marcos Böcker, indaga les respostes que la psicoanàlisi ofereix al malestar d'època; en concret, situa l'individualisme com una tendència

que opera com a causa d'aquest. Assenyala que la radicalització de la idea de subjecte autònom i responsable ha derivat en una biologització de les pràctiques *psi* que redueix la subjectivitat a processos cerebrals i el malestar a una disfunció orgànica, un model biomèdic i cerebrocèntric que exclou el context simbòlic i social. En contrast, Böcker recupera la proposta de Lacan i obre un ventall d'alternatives davant de les teràpies contemporànies que prioritzen l'autocontrol i la responsabilitat personal, les quals resultarien iatrogèniques a causa d'intensificar la culpa basada en una interioritat emocional.

Tot seguit, Karla Fuenzalida examina la problemàtica de l'extraterritorialitat de la psicoanàlisi, una posició que, segons afirma, subjau al fracàs de la proposta lacaniana. Davant d'aquesta situació, dibuixa una psicoanàlisi interterritorial: particular en la seva especificitat, però articulada amb altres sabers. L'extraterritorialitat es tradueix en un discurs que es pretén absolut, immune a la crítica i aliè al context cultural i epistèmic en què s'inscriu, una perspectiva que deriva en un relativisme o dogmatisme i que es tradueix a la pràctica clínica en concepcions singulars del subjecte que neguen l'articulació a l'Altre. En contraposició, la ciència s'ha de definir per la seva capacitat de demostració lògica, pública i crítica.

En el dossier, tanca aquesta primera taula el treball d'Alejandra Rifé, qui, resignificant *La insuportable lleugeresa de l'ésser* de Milan Kundera, explora el caràcter no definitiu del saber en el camp de la psicoanàlisi lacaniana. Què passa quan emergeix un esdeveniment que no concorda amb les categories preexistents? El treball respon que un fet científic implica sempre la creació d'una nova estructura capaç de trencar els prejudicis del sentit comú i superar els obstacles epistemològics. A partir d'aquesta premissa, Rifé concep el saber organitzat com un univers significant, on els elements es modifiquen en covariància en relació amb els altres. L'exposició conclou que la lleugeresa insuportable de l'univers significant constitueix una garantia de supervivència.

Rafael Arroyo considera el controvertit tema de la formació del psicoanalista i el seu context a Espanya, destacant els factors culturals i acadèmics que es troben en la causa de la seva marginalitat. Després de la mort de Freud, les institucions psicoanalítiques adoptaren models burocratitzats i jeràrquics que restringiren la creativitat i la investigació. Basant-se en el model de seminari de Lacan, el PIC d'APOLa i la crítica de la raó docent de Jacques Derrida, Arroyo replanteja la formació del psicoanalista en un context en què la psicoanàlisi

ha perdut terreny davant d'altres psicoteràpies, s'ha concentrat a les grans ciutats i en dispositius privats i és vist amb desconfiança per la seva aparent desconexió amb la ciència. També subratlla la necessitat de desmitificar l'obra de Lacan i rectificar l'argot hermètic de la psicoanàlisi lacaniana per renovar-ne l'interès.

Victoria Torres continua amb una feina que destaca l'especificitat de la teoria lacaniana del subjecte enfront de les concepcions prèvies de la filosofia i la psicoanàlisi. En la seva exposició, analitza la categoria «diagnosticar al subjecte», en contrast amb «diagnosticar el subjecte» —en el sentit de posar l'èmfasi en el subjecte com a tema i no com a individu—, i examina les implicacions per a la pràctica psicoanalítica de concebre el subjecte i el símptoma en qüestió, no com un fenomen intrapsíquic, sinó com un adveniment de la parla en immixió d'Alteritat. L'autora traça un recorregut que va del *cogito* cartesiana, el qual situa la veritat en l'acte de pensar, al subjecte de l'inconscient lacanià, que no pensa, sinó que és pensat.

Finalment, Karina Glaberman revisa els enfocaments històrics i contemporanis de la psicosis, destacant com aquestes aproximacions han evolucionat des dels models psiquiàtrics clàssics —com el de Jean-Pierre Falret— fins a les propostes de Freud, Lacan i APOLa, entre d'altres. A partir d'aquest recorregut, critica el rol passiu del clínic com a «secretari de l'alienat» i la «ciència de l'ordre» centrada a ubicar regularitats en el caos de la bogeria. Tot seguit, introdueix la perspectiva de Fernando Colina i José María Álvarez, un corrent que qüestiona els enfocaments biologicistes de les psicosis, i valora les contribucions d'APOLa, les quals reformulen la clínica sobre la base del camp de l'holofrase. En conjunt, Glaberman presenta un enfocament de la psicosis orientat en una posició ètica que no condueix a la clínica universal del deliri.

Després de les taules amb les presentacions dels socis, el lector es troba amb la conferència d'Alfredo Eidelsztejn titulada «¿Qué es la clínica psicoanalítica?», curiosament transcrita per Ramón Aznar. El psicoanalista cerca desmuntar el que denomina el «mite de l'autofundació de la psicoanàlisi». És a dir, desmitifica tant la idea que la psicoanàlisi, en general, s'afirma en la seva clínica, com el fet que un psicoanalista sorgeix exclusivament de la seva experiència clínica. Així mateix, qüestiona que la clínica psicoanalítica hagués sorgit de la

pràctica de Sigmund Freud o que Freud psicoanalista sigui una creació únicament de la seva pròpia clínica. Totes aquestes proposicions, argumenta, fonamenten una tautologia.

Eidelsztein explora les conseqüències d'haver sostingut aquest mite i ofereix una crítica a la concepció del geni solitari atribuïda a Freud. Per a això, introdueix la noció de «descobriments simultanis», demostrant que les ciències socials sorgiren conjuntament a l'Europa central al voltant de 1900. Finalment, el text explora una diferenciació entre les diferents teràpies que aborden el malestar, com la psiquiatria, la psicologia i les teràpies cognitivoconductuals.

Les jornades representaren un espai significatiu per a l'avanç de la psicoanàlisi en general i per a la seva renovació en el context territorial. L'objectiu d'aquesta revista no és altre que difondre i posar en circulació els debats que es suscitarren, així com els resultats que se'n van derivar. Cal destacar que una conseqüència directa d'aquestes trobades va ser la creació de la seu d'APOLa a Barcelona, la primera a Europa, amb el propòsit de promoure i aprofundir en el Programa d'Investigació Científica de la societat.

* * *

La duodécima edición de El rey está desnudo está dedicada a las jornadas «Otro Psicoanálisis», que se llevaron a cabo del 1 al 6 de junio en Barcelona y fueron organizadas por las representaciones de Apertura Para Otro Lacan (APOLa) en Madrid y Barcelona. Estas jornadas consistieron en un conjunto de conferencias, mesas con ponencias, análisis de casos clínicos y presentaciones de libros, entre otras actividades. Se realizaron en diferentes espacios de la ciudad, como la Residencia d'Investigadors, el Col·legi de Psicologia de Catalunya y la librería La Central.

El rey está desnudo es la revista de APOLa Internacional. Es una publicación de acceso abierto que alberga y promueve las investigaciones de sus socios. Con más de veinte ejemplares publicados, constituye un espacio de valor para el campo del psicoanálisis al constatar que es una disciplina activa y dinámica de la cual emergen continuamente trabajos innovadores, con rigor conceptual y compromisos éticos. Es particularmente relevante que se publique una edición especial completamente fundada en España, lo que refleja que la sociedad científica mantiene su vitalidad en diversos territorios.

Sin duda alguna, el detonante de las jornadas fue la visita de Alfredo Eidelsztejn a Barcelona tras su viaje a París, donde presentó la traducción de su libro L'origine du sujet en psychanalyse: Le Big Bang du langage et du discours dans la clinique psychanalytique et le concept de sujet en psychanalyse (L'Harmattan). Este viaje propició una serie de reuniones e inauguró un trabajo colaborativo entre los socios de APOLa que residen en distintos lugares de la península. En ese marco, surgió el interrogante sobre cómo presentar la idiosincrasia de la sociedad en el país, considerando su contexto cultural y académico particular.

Es promisorio difundir las ideas y el Programa de Investigación Científica (PIC) de APOLa en los territorios donde el psicoanálisis no es la opción psicoterapéutica más común. Este esfuerzo posibilita un valioso intercambio en dos sentidos: por un lado, contribuye a la renovación de la concepción y la práctica del psicoanálisis en su vertiente más subversiva en lugares donde la disciplina ha caído en desuso; por otro lado, inaugura una interlocución distinta que, al atender nuevas expectativas, genera debates inusitados e interroga la teoría desde nuevas posiciones.

La llegada del psicoanálisis a las ciudades de Madrid y Barcelona estuvo marcada por resistencias culturales y políticas, particularmente durante la dictadura franquista, que silenciaron su desarrollo. La influencia de la moral católica y la persecución de ideas freudianas dificultaron su integración social y académica. Durante la Transición española, el psicoanálisis vivió un renacimiento impulsado por la apertura cultural y la llegada de analistas exiliados de Latinoamérica que, con el paso de los años, ha retrocedido frente a políticas sanitaristas y el auge de las psicologías. Todas estas ideas acerca de la situación del psicoanálisis en el país son retomadas por Karina Glauberman en las palabras de cierre, presentes en la edición de la revista.

En última instancia, el problema que subyace a la marginalización y la falta de visibilidad del psicoanálisis en el ámbito cultural, así como a su escasa valoración profesional, radica en la dificultad para habilitar y sostener una escucha que permita abordar el análisis del síntoma y del sujeto. En este sentido, la revista busca cumplir el mismo objetivo que tuvieron las jornadas: convertirse en un espacio de difusión de conocimientos que propicie el surgimiento de nuevas ideas, planteamientos y discusiones, sin olvidar el contexto y poniendo

en evidencia el lugar desde el cual se parte. Esta debería ser, en definitiva, la función de cualquier artículo científico.

Las jornadas incluyeron dos mesas redondas en las que los socios residentes en España expusieron sus trabajos. Asimismo, Alfredo Eidelsztein impartió tres conferencias: «Una teoría crea una práctica», «¿Qué es la clínica psicoanalítica» y «La ciencia y el psicoanálisis». También se realizó el análisis de un caso clínico y una asamblea de socios, entre otras actividades. El presente número de la revista recopila, en un dossier inicial, parte de las presentaciones realizadas por los socios. Finalmente, publica la transcripción de la segunda conferencia de Alfredo Eidelsztein. Las presentaciones de los socios se centraron, por un lado, en las investigaciones de cada uno y, por otro lado, en la reflexión conjunta sobre la forma más adecuada de presentar los resultados de más de veinte años de investigación de APOLa en la ciudad.

El texto que abre el dossier, escrito por Marcos Böcker, indaga las respuestas del psicoanálisis al malestar epocal, en concreto, sitúa el individualismo como una tendencia que opera como causa de este. Ubica que la radicalización de la idea de sujeto autónomo y responsable ha derivado en una biologización de las prácticas psi que reduce la subjetividad a procesos cerebrales y el malestar a una disfunción orgánica, un modelo biomédico y cerebrocéntrico que excluye el contexto simbólico y social. En contraste, Böcker rescata la propuesta de Lacan y abre un abanico de alternativas frente a las terapias contemporáneas que priorizan el autocontrol y la responsabilidad personal, las cuales resultarían iatrogénicas al intensificar la culpa basada en una interioridad emocional.

Punto seguido, Karla Fuenzalida examina la problemática de la extraterritorialidad del psicoanálisis, una posición que, según afirma, subyace al fracaso de la propuesta lacaniana. Ante esta situación, dibuja un psicoanálisis interterritorial: particular en su especificidad, pero articulado con otros saberes. La extraterritorialidad se traduce en un discurso que se pretende absoluto, inmune a la crítica y ajeno al contexto cultural y epistémico en el que se inscribe. Esta perspectiva deriva en un relativismo y dogmatismo que se traduce en la práctica clínica con concepciones singulares del sujeto que niegan la articulación al Otro. En contraposición, la ciencia debe definirse por su capacidad de demostración lógica, pública y crítica.

En el dossier, cierra esta primera mesa el trabajo de Alejandra Rifé, quien, resignificando La insoportable levedad del ser de Milan Kundera, explora el carácter no definitivo del saber en el campo del psicoanálisis lacaniano. ¿Qué ocurre cuando emerge un acontecimiento que no concuerda con las categorías preexistentes? El trabajo responde que un hecho científico implica siempre la creación de una nueva estructura capaz de romper los prejuicios del sentido común y superar los obstáculos epistemológicos. A partir de esta premisa, Rifé concibe el saber organizado como un universo signifiante, donde los elementos se modifican co-variando en relación con los demás. La exposición concluye que la levedad insoportable del universo signifiante constituye una garantía de supervivencia.

Rafael Arroyo aborda el controversial tema de la formación del psicoanalista y su contexto en España, destacando la marginalidad del psicoanálisis debido a factores culturales y académicos. Tras la muerte de Freud, las instituciones psicoanalíticas adoptaron modelos burocratizados y jerárquicos que restringieron la creatividad y la investigación. Basándose en el modelo de seminario de Lacan, el PIC de APOLa y la crítica de la razón docente de Jacques Derrida, Arroyo replantea la formación del psicoanalista en un contexto donde el psicoanálisis ha perdido terreno frente a otras psicoterapias, se ha concentrado en las grandes ciudades y en formatos privados y es visto con desconfianza por su aparente desconexión con la ciencia. También subraya la necesidad de desmitificar la obra de Lacan y rehacer la jerga hermética del psicoanálisis lacaniano para renovar su interés.

Victoria Torres continúa con un trabajo que se centra en destacar la especificidad de la teoría lacaniana del sujeto frente a concepciones previas en filosofía y psicoanálisis. En su exposición, analiza la categoría «diagnosticar el sujeto», en contraste con «diagnosticar al sujeto», y examina las implicancias para la práctica psicoanalítica de concebir el sujeto y el síntoma en cuestión, no como un fenómeno intrapsíquico, sino como un advenimiento del decir en inmisión de Otredad. La autora traza un recorrido que va del cogito cartesiano, el cual ubica la verdad en el acto de pensar, al sujeto del inconsciente lacaniano, que no piensa, sino que es pensado.

Finalmente, Karina Glauberman revisa los abordajes históricos y contemporáneos de la psicosis, destacando cómo estas aproximaciones han evolucionado desde los modelos psiquiátricos clásicos —como el de Jean-Pierre Falret— hasta las propuestas de Freud,

Lacan y APOLa, entre otras. A partir de este recorrido, critica el rol pasivo del clínico como «secretario del alienado» y la «ciencia del orden» centrada en buscar regularidades en el caos de la locura. Luego, introduce la perspectiva de Fernando Colina y José María Álvarez, una corriente que cuestiona los abordajes biologicistas de las psicosis, y valora las contribuciones de APOLa, que reformula la clínica en términos de campo de la holograse. En conjunto, Glauberman presenta un abordaje de la psicosis orientado en una posición ética que no conduce a la clínica universal del delirio.

Después de las mesas con las presentaciones de los socios, el lector se encuentra con la conferencia de Alfredo Eidelsztein «¿Qué es la clínica psicoanalítica?», cuidadosamente transcrita por Ramón Aznar. El psicoanalista busca desmontar lo que denomina el «mito de la autofundación del psicoanálisis». Es decir, desmitifica tanto la idea de que el psicoanálisis, en general, se afirma en su clínica, como la noción de que un psicoanalista surge exclusivamente de su experiencia clínica. Asimismo, cuestiona que la clínica psicoanalítica haya surgido de la práctica de Sigmund Freud o que Freud psicoanalista haya sido creado únicamente por su propia clínica. Todas estas proposiciones, argumenta, fundan una tautología.

Eidelsztein explora las consecuencias de haber sostenido este mito y ofrece una crítica a la concepción del genio solitario atribuida a Freud. Para ello, introduce la noción de «descubrimientos simultáneos», demostrando que las ciencias sociales surgieron conjuntamente en Europa central alrededor de 1900. Finalmente, el texto explora una diferenciación entre las distintas terapias que abordan el malestar, como la psiquiatría, la psicología y las terapias cognitivo-conductuales.

Las jornadas representaron un espacio significativo para el avance del psicoanálisis en general y para su renovación en el contexto territorial. El objetivo de esta revista no es otro que difundir y poner en circulación los debates que se suscitaron, así como los resultados que de ellos se derivaron. Cabe destacar que una consecuencia directa de estos encuentros fue la creación de la sede de APOLa en Barcelona, la primera en Europa, con el propósito de promover y profundizar en el Programa de Investigación Científica de la sociedad.

ANTONI CANYELLES SUAÚ

Psicoanalista. Reside entre Barcelona y Buenos Aires. Maestrando en la Facultad de Psicología de la Universidad de Buenos Aires (UBA) y socio de Apertura para Otro Lacan (APOLa). Su investigación se centra en el psicoanálisis lacaniano y la filosofía del psicoanálisis. Ha publicado varios artículos y ha editado escritos y libros de diversos autores.

canyellesantoni@gmail.com